

Een bijzondere uitgave van de Middeleeuwse bestseller

In 2001 kon de Koning Boudewijnstichting in een Londens veilinghuis het beroemde Getijdenboek van Tavernier aankopen. Daarmee keerde sinds 1815 een derde manuscript uit de bibliotheek van de hertogen van Bourgondië terug naar de collectie van de Koninklijke Bibliotheek van België.

“Het getijdenboek was een echte ‘bestseller’ in de middeleeuwen”, legt **Bernard Bousmanne**, de conservator van het Handschriftenkabinet van de Koninklijke Bibliotheek van België, uit. “Iedere edelman, iedere rijke burger die kon lezen was het aan zichzelf verplicht om een getijdenboek in zijn bibliotheek te hebben. Niet-geestelijken gebruikten het voor hun dagelijkse gebeden, zoals de monniken hun brevier. In tegenstelling tot het gebedenboek van de clerus was het meer gericht op het wereldse leven en de vragen daaromtrent. Het getijdenboek bevatte een kalender, passages uit het evangelie, het dodenofficie en uiteraard ook de kleine getijden van Maria, waaraan het boek zijn naam ontleent. Voorts kon het speciaal voor de opdrachtgever worden gepersonaliseerd, samengesteld met gebeden naar keuze of verlucht door zijn favoriete miniaturist. Maar het kon natuurlijk ook banaler, in de vorm van een ‘standaardproduct’ dat te koop was in een kraampje op de markt.” Het getijdenboek beleefde zijn hoogtepunt in de late middeleeuwen en verdween met de opkomst van de boekdrukkunst begin 16de eeuw.

De bibliotheek van de hertogen van Bourgondië is een van de beroemdste uit de middeleeuwen. De aanzet tot de rijke verzameling gaf de eerste Bourgondische hertog uit het geslacht Valois, Filips de Stoute; zijn afstammelingen vulden de collectie verder aan, waardoor de bibliotheek uitgroeide tot een familiepassie en -trots. In 1477, het jaar waarin de laatste Bourgondische hertog Karel de Stoute stierf, telde

de verzameling nagenoeg duizend werken, waaronder de ‘Grandes chroniques de France’, de ‘Chroniques et conquestes de Charlemaine’ van David Aubert, de ‘Chroniques de Hainaut’ van Jacques de Guise...

Een onwaarschijnlijke ontstaansgeschiedenis

“Het is de vader van Karel, Filips de Goede, die het getijdenboek zou hebben besteld bij Jan Tavernier, een van de populairste miniaturisten uit die tijd. Hij stond vooral bekend voor zijn miniaturen in grisaille, waarbij enkel grijs, wit en goud werden gebruikt. Hij stelde taferelen en landschappen voor in een gevarieerde en erg levendige vertelstijl”, gaat Bernard Bousmanne voort. “Om een onbekende reden moest hij echter zijn werk staken, waardoor het bij de dood van de hertog onafgewerkt bleef. Zijn zoon, Karel de Stoute, liet het boek afwerken door een andere beroemde miniaturist, Loyset Liédet, bijgestaan door een derde, anonieme miniaturist. De boekband werd dan weer gemaakt door de beroemde Brugse boekbinder Antonius van Gavere.”

Het ‘Getijdenboek van Tavernier’ is om meer dan één reden uitzonderlijk. “Het is niet alleen afkomstig uit de beroemde bibliotheek van de hertogen van Bourgondië, het bevat ook, in opdracht van de koning, enkele uiterst zeldzame gebeden. Het boek werd versierd door getalenteerde miniaturisten en de oorspronkelijke band is bewaard. Bovendien maakt

Getijdenboek van Tavernier, 1458

Aankoop, 2001, Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel - © Philippe de Formanoir

“Hieraan hebben uiteindelijk drie miniaturisten gewerkt...”

de warrige ontstaansgeschiedenis ons alleen maar nieuwsgieriger naar de manier waarop boeken in die tijd werden uitgegeven.”

Vandaag wordt de kern van de verzameling bewaard in de Koninklijke Bibliotheek van België. Ze bevat Vlaamse miniaturen en religieuze teksten, maar ook riddersverhalen en Oud-Franse heldendichten die in die tijd furore maakten – in totaal zo’n driehonderd werken.

